

Альошина М.І.,
здобувачка освіти, ОПП «Економіка», 4 курс,
Науковий керівник: Шевченко О. О.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії
Національний університет «Києво-Могилянська академія»

МІГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ПРИЧИНИ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ТА ІНСТРУМЕНТИ СТРИМУВАННЯ

У сучасних умовах глобальної мобільності та політичної нестабільності міграція молоді перетворилася на одну з ключових структурних проблем для України. За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, станом на початок 2025 року понад 5,3 млн українців зареєстровано як біженці в Європі, причому молодь віком до 35 років становить близько 40% цієї групи [1]. Така динаміка зумовлює не лише демографічні втрати, а й формує ризики для економічного розвитку, інноваційного потенціалу та соціальної стабільності держави. Проблема полягає у зростаючому відтоку освіченої та професійно активної молоді, що посилює явище «brain drain» і ускладнює процеси відновлення країни. Актуальність дослідження обумовлена потребою у комплексному аналізі причин, наслідків та пошуку ефективних інструментів стримування міграції молодих українців, а також розробці політик, спрямованих на їхнє повернення та реінтеграцію.

Згідно з класичними підходами, міжнародна міграція визначається як переміщення населення через державні кордони з метою зміни місця проживання або праці [2, с. 167]. Ще у XIX столітті Е. Равенстайн сформулював «закони міграції», відповідно до яких більшість мігрантів — це молоді люди, що рухаються у напрямку економічно розвинених центрів, а міграційні потоки мають ступінчастий характер [3, с. 241]. У сучасній міграційній теорії провідною є концепція «push-pull» факторів, запропонована Е. Лі, яка пояснює міграцію як результат взаємодії відштовхуючих чинників (економічна нестабільність, загрози безпеці, відсутність кар'єрних перспектив) та приваблюючих факторів (вищі доходи, якість життя, освітні можливості) [4, с. 47]. У контексті України ці чинники посилюються наслідками війни, руйнуванням інфраструктури та невизначеністю майбутнього. Масові міграційні потоки молоді також пояснюються сучасними теоріями міжнародної міграції, які поділяють причини на макrorівні (економічні, політичні), мезорівні (мережі, інституції) та мікрорівні (індивідуальні мотивації) [5, с. 433]. Важливо підкреслити, що для молоді особливого значення набувають не лише матеріальні, а й символічні ресурси — можливість професійної самореалізації, доступ до інновацій та участь у глобальних процесах.

Явище міграції молоді тісно пов'язане з проблемою «відтоку мізків», що означає втрату країною найбільш освічених і кваліфікованих кадрів. Як зазначають Ф. Док'є та Х. Рапорт, масова еміграція молодих фахівців знижує потенціал розвитку держави, послаблює інноваційну спроможність та ускладнює модернізацію економіки [6, с. 725]. За результатами соціологічних досліджень, близько третини української молоді розглядає можливість еміграції, причому серед молоді віком 14–24 років цей показник сягає 37%. Основними мотивами є економічні можливості, безпекові фактори та доступ до якісної освіти [7]. О. Малиновська підкреслює, що після початку повномасштабної війни міграційна політика України стикається з новими викликами, зокрема необхідністю розробки програм повернення та реінтеграції молоді [8]. До того ж, за оцінками Міжнародної організації праці, до 2032 року Україна зіткнеться з дефіцитом робочої сили на рівні близько 8,6 млн осіб [9]. Це свідчить про масштабність проблеми та необхідність пошуку комплексних рішень на державному та міжнародному рівнях.

З метою емпіричного дослідження мотиваційних чинників повернення молоді до України було проведено кількісне опитування 270 українських студентів, які навчаються або проживають у Великій Британії, Канаді, Польщі та Німеччині. Вибірка охоплювала респондентів віком 17–27 років, що дозволило отримати репрезентативні дані щодо міграційних намірів, мотивацій та

очікувань молодих українців у різних соціокультурних контекстах. Опитування містило блоки питань щодо готовності до повернення, ключових факторів та умов, що впливають на рішення про повернення, а також бажаних форматів працевлаштування.

Таблиця 1

Результати опитування українських студентів щодо умов та факторів повернення до України (n=270)

Категорія/Питання	Варіант відповіді/Умова	% респондентів
Готовність повернутися до України	Готовий(-а) повернутися	50%
	Не готовий(-а)	23.3%
	Не знаю	26.7%
Важливі фактори для повернення	Кар'єрний ріст	58.9%
	Стабільність та соціальний пакет	23.3%
	Можливість впливати на відбудову країни	14.4%
	Доступ до інноваційних технологій	3.3%
Необхідні умови для розгляду роботи в Україні	Гарантоване працевлаштування	94.4%
	Захищеність робочого місця	73.3%
	Оплата перельотів	48.9%
	Корпоративне житло	45.6%
	Фінансова премія за повернення	37.8%

Джерело: створено автором.

Результати опитування засвідчують, що 50% респондентів уже готові повернутися до України, а ще 26,67% не визначилися з відповіддю, тобто потенційно 76,67% молодих мігрантів можуть розглядати повернення за умови створення сприятливих умов. Це суттєво суперечить поширеному уявленню про «незворотність» відтоку молоді та формує підґрунтя для розробки ефективних політик реінтеграції. Аналіз мотиваційних факторів показує, що домінуючим стимулом для повернення є можливість кар'єрного зростання (58,89%), що свідчить про орієнтацію молоді не лише на повернення, а й на якісно нове професійне середовище з глобальними стандартами. Водночас лише 14,44% респондентів вмотивовані можливістю впливати на відбудову країни, що вказує на недостатню привабливість державних чи громадських ініціатив у сфері відновлення. Така структура мотивацій підтверджує актуальність раніше зазначеної теорії «push-pull» — молодь прагне не просто повернутися, а реалізувати себе у конкурентному, інноваційному середовищі, що відповідає їхнім очікуванням щодо якості життя та професійного розвитку [4, 5].

Щодо необхідних умов для повернення, абсолютна більшість респондентів (94,44%) вважає критично важливими гарантоване працевлаштування, а 73,33% — захищеність робочого місця. Це свідчить про те, що головним бар'єром для повернення є невизначеність та нестабільність на ринку праці, і повністю корелює з висновками Ф. Док'є та Х. Рапопорта про вирішальну роль інституційних гарантій у міграційних рішеннях висококваліфікованої молоді [6, с. 711]. Додаткові матеріальні стимули, такі як оплата перельотів (48,89%), корпоративне житло (45,56%), фінансова премія за повернення (37,78%), також мають значення, але не є визначальними без базових гарантій зайнятості. Аналіз форматів праці в опитуванні показує, що понад половина респондентів (53,33%) віддають перевагу віддаленій роботі, ще 24,44% — гібридній моделі. Це відображає глобальні тенденції та відкриває можливості для впровадження «мостових» стратегій залучення молоді до відбудови України через дистанційні або гібридні формати, не вимагаючи негайної фізичної релокації.

З огляду на отримані дані, доцільно рекомендувати комплексну політику стримування міграції та стимулювання повернення молоді, що має включати такі напрями:

1. Запровадження державних програм гарантованого працевлаштування для молодих фахівців — створення вакансій у державному та приватному секторах із чіткими гарантіями зайнятості та соціального захисту.

2. Розробка фінансових і соціальних пакетів стимулювання повернення — надання корпоративного житла, компенсації витрат на переїзд, премій за повернення, що підвищить привабливість повернення для молоді.

3. Активізація співпраці держави, бізнесу та української діаспори — створення міжнародних кар'єрних можливостей, менторських програм, залучення молоді до інноваційних проєктів та відбудови країни.

4. Розвиток дистанційних і гібридних форматів працевлаштування — впровадження гнучких моделей зайнятості, що дозволяють молоді працювати на користь України, перебуваючи за кордоном, із поступовою інтеграцією у внутрішній ринок праці.

5. Реалізація освітніх, соціальних та культурних програм реінтеграції — підтримка адаптації молоді, розвиток «м'яких навичок», залучення до громадських ініціатив та культурних проєктів.

Таким чином, міграція української молоді є багатовимірним явищем, що визначається поєднанням економічних, безпекових, освітніх та професійних факторів. Емпіричні результати свідчать про значний потенціал для повернення молодих фахівців за умови створення сприятливих інституційних та соціально-економічних умов. Комплексна політика, що поєднує гарантії зайнятості, фінансові стимули, розвиток сучасних форматів праці та співпрацю з діаспорою, може стати ефективним інструментом реінтеграції молоді та відновлення людського капіталу України. Перспективи подальших досліджень полягають у моніторингу ефективності впроваджених програм та аналізі довгострокових наслідків міграційних процесів для соціально-економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Ukraine refugee situation. *UNHCR*. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine/location?secret=unhcrrestricted> (дата звернення: 03.04.2026).

2. Ravenstein E. G. The laws of migration. *Journal of the statistical society of london*. 1885. Vol. 48, no. 2. P. 167-235. URL: <https://doi.org/10.2307/2979181> (дата звернення: 03.04.2026).

3. Ravenstein E. G. The laws of migration. *Journal of the royal statistical society*. 1889. Vol. 52, no. 2. P. 241-305. URL: <https://doi.org/10.2307/2979333> (date of access: 06.04.2026).

4. Lee E. S. A theory of migration. *Demography*. 1966. Vol. 3, no. 1. P. 47-57. URL: <https://doi.org/10.2307/2060063> (дата звернення: 06.04.2026).

5. Theories of international migration: a review and appraisal / D. S. Massey et al. *Population and development review*. 1993. Vol. 19, no. 3. P. 431-466. URL: <https://doi.org/10.2307/2938462> (дата звернення: 06.04.2026).

6. Docquier F., Rapoport H. Globalization, brain drain, and development. *Journal of economic literature*. 2012. Vol. 50, no. 3. P. 681–730. URL: <https://doi.org/10.1257/jel.50.3.681> (дата звернення: 10.04.2026).

7. Якобчук А. Скільки української молоді планує виїхати за кордон і чи готова вона захищати країну. *Слово про Слово*. URL: <https://slovoproslovo.info/molod-ukrainy-emigratsiya-opituvannya> (дата звернення: 10.04.2026).

8. Malynovska O. The migration of the population of ukraine due to a foreign invasion. *Strategic panorama*. 2023. No. 2. P. 55–67. URL: <https://doi.org/10.53679/2616-9460.2.2022.05> (дата звернення: 12.04.2026).

9. Ukraine's future rests on its people. *Center for Strategic and International Studies*. URL: <https://www.csis.org/analysis/ukraines-future-rests-its-people> (дата звернення: 13.04.2026).

10. Bila I., Posna V., Shevchenko O. Innovative development as a factor of the post-war economy of Ukraine. *Scientific papers naukma. economics*. 2023. T. 8, № 1. С. 10–16. URL: <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.10-16> (дата звернення: 16.04.2026).